Kær Vig var blandt de allertidligste inddæmninger

Halvøen Kær med Kær Vig og den kendte husmandskoloni Rønhave er historisk set nøje knyttet til det sønderborgske fyrstehus, der oprettedes i 1554 for at tilgodese Christian III's yngste søn Hans.

Som hertug Hans den Yngre (1545-1622) satte kongesønnen sit tydelige præg på Als og Sundeved med opkøb af landejendomme og med en række inddæmninger, bl.a. ved Mjels Sø, Bundsø, Farresdam, Kær Vig og Sandholm Mølledam. Han havde desuden kik på Kettingnor, men kunne ikke komme overens med de lokale bønder. Helt oppe ved Hejls Nor byggede han også en dæmning.

Den ihærdige hertug havde i 1602 opkøbt alt adelsgods på Als og herskede uindskrænket over hele øen samt størstedelen af Sundeved.

Mølledammen ved Sandbjerg (fra ca. 1570) og tørlægningen af Kær Vig er blandt de tidligste eksempler på inddæmningsarbejder i Danmark af kulturteknisk karakter. Det vides ikke præcist, hvornår hertugen lod Kær Vig inddæmme, men dæmningen er angivet på Johannes Mejers håndtegnede landkort fra 1650-53. Henrik Offendorffs landkort over Als og Sundeved fra 1655 viser også den inddæmmede vig, der var opdelt i to søer af et smalt landstykke med en vej op til herregården Rønhave.

Det næste kort, der viser Kær Vig i detaljer, er Videnskabernes Selskabs kort fra 1783. Dæmningen er blevet gennembrudt, så vigen er gået tilbage til den oprindelige tilstand som saltvandsfyldt fjordarm med sumpet mosekarakter mod øst. Landstykket med vejføringen er også forsvundet under vandet.

Generalstabens kort fra 1848 viser, at Kær Vig fortsat er åben, og resterne fra den gamle inddæmning er nu helt

Entreprenør Aksel Stenderup Jensen (1898-1965) erhvervede Kær Vig i to omgange i 1930'erne som led i jordhandel. Foto: Privateje.

Kær Vig

Inddæmmet fjordarm på 11 hektar fra Als Sund, fire kilometer nord for Sønderborg. Mindre moseområde i østenden. Ligger i en aflang tunneldal, der snor sig markant ud mod Als Sund og fortsætter på vestsiden af sundet i dalen fra Sandbjerg Mølledam op til Nydam Mose. Vigen er privat ejet. Kortene er fra 1783 og 1992.

Sønderborg kommune.

Koordinater: 6088550, 549320.

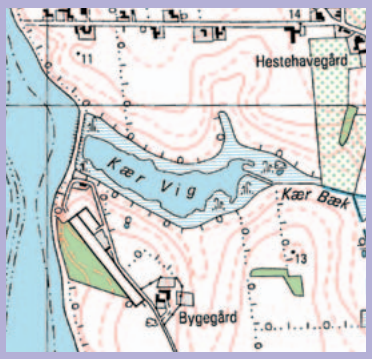

Dette gamle maleri af Kær Vig set fra nord er desværre ikke dateret, men man bemærker den nøgne dæmning og den rødmalede jagthytte med ståtag. Foto: Privateje.

forsvundet. Vigen ligger helt åben ud til Als Sund. Også på et kort med angivelse af de krigsførende parters stillinger fra 1864-krigen ligger Kær Vig stadig åben hen.

Tyskernes dæmning

Men da tyskerne i 1877 gennemfører den første nyopmåling af halvøen siden Videnskabernes Selskabs kort fra 1783, er inddæmningen af Kær Vig genoprettet. Der ses en central afvandingskanal ud til slusen i den nordlige del af den korte dæmning.

Efter signaturen at dømme er vigen også delvis tørlagt, omend der næppe nogensinde har været foretaget en egentlig udpumpning. Formentlig blev den nye inddæmning foretaget af Otto Schwerdtfeger, der havde købt herregården Rønhave i 1866.

På det første danske målebordsblad efter 1920-genforeningen er vigen dog atter vandfyldt. Kortet er fra 1933, og i den samtidige Trap-udgave fra 1930 omtales »Kærvig Fiskedam«, der også benævnes »Hoveddam«, der er lokal talemåde for den største sø. Formentlig har inddæmningen været anvendt til opdræt af krebs og spisefisk, som det også kendes fra Farresdam på det nordvestlige Als i samme periode.

Kær Vig blev erhvervet engang i 1930'erne af entreprenør Aksel Stenderup Jensen fra Sønderborg, og ejendommen har siden da været i familiens eje. Den anvendes fortrinsvis til jagt og anden rekreativ udfoldelse.

Også i dag ligger vigen vandfyldt hen, som et klassisk inddæmmet nor med en bræmme af tæt rørskov hele vejen rundt. Nord for vigen dyrkes der hvede, mod øst er der græs og syd for hersker Forsvaret.

Langs nordsiden løber en grøft, der indtil for ca. 15 år siden afskar spildevandet fra de nærliggende sognes renseanlæg og sendte det uden om vigen og direkte ud i sundet. I dag pumpes alt spildevand ind til renseanlægget i Sønderborg, hvorimod overfladevand fra befæstede arealer som veje og bebyggelser i nord og øst, hvor der bl.a. er udstykket et 45 hektar stort industriområde, ledes ud i vigen.

Kampplads og husmandskoloni

Umiddelbart syd for Kær Vig ligger i dag det militære skydeterræn Kær Vestermark, der bruges som øvelsesplads for Hærens Sergentskole. Øvelsespladsen ejes af Forsvaret og omfatter ca. 140 hektar åbent terræn, der domineres af græsarealer. Arealet blev erhvervet ved ekspropriering af et antal landbrugsejendomme i 1963.

Kær Vestermark indtager en særlig plads i Danmarkshistorien. Det var her, de danske styrker led det afgørende nederlag i 1864-krigen.

Efter stormen på Dybbøl Banke i april 1864 trak de danske tropper sig tilbage til befæstede stillinger langs Als Sund, hvor de gravede sig ned i anlæg for infanteri og artilleri. Klokken to om morgenen 29. juni 1864 lykkedes det at landsætte en større preussisk hærstyrke og efter hårde kampe, især ved Kær by og Løkkegård på den nuværende øvelsesplads, måtte de danske styrker vige. Dermed var nederlaget en kendsgerning.

Øvelsespladsen er åben for offentligheden fra kl. 0700 til solnedgang,

Den inddæmmende Kær vig ligger som en lille sø med tæt rørskov hele vejen rundt. Her er ingen faciliteter eller udsigttårne, men blot en naturplet under kraftig tilgroning. Vandstanden er noget højere end ude i sundet. Eneste mulighed for adgang synes at være via Kær Vestermark Øvelsesplads. Billedet er taget fra dæmningen.

Ud mod Als Sund er den korte dæmning forstærket med kampesten, og i den nordlige ende er der indbygget en sluse med højvandsklap. Dæmningen er helt overgroet med ask, poppel, slåen, tjørn og rose og kan kun befærdes ad en ganske smal sti blandt høje urter som cikorie, bjørneklo, tagrør og musevikke. Billedet er taget fra nord.

med mindre der foregår skydning på terrænnet. Fra det militære område er der rimeligt gode muligheder for at overskue Kær Vig. Af særlig naturhistorisk interesse rummer øvelsespladsen en lille bestand af løvfrø samt forekomster af ravn, rødrygget tornskade og græshoppesanger.

Halvanden kilometer nord for Kær Vig lå herregården Rønhave, der stammede helt tilbage til 1500-tallet. I årene under det tyske styre fra 1864-1920 overgik Rønhave til den prøjsiske domæneforvaltning som statsgods, og efter genforeningen i 1920 beslaglagde den danske stat ejendommen. I 1925 gik Statens Jordlovsudvalg i gang med at forberede en udstykning af Rønhave til statshusmandsbrug, der reducerede herregårdens areal fra ca. 450 til ca. 85 hektar. Til gengæld fik hele 27 husmandsfamilier foden under eget bord.

I 1960 opgjorde museumsinspektør Gunnar Solvang antallet af landbrugsejendomme på Kær Halvø til ca. 60 husmandsbrug og 56 gårde (Solvang 1999; fig. 36a). Siden da er stort set alle husmandsbrugene nedlagt og de fleste gårde sammenlagt til større enheder. I år 2000 kunne Solvang opgøre, at al jord på halvøen blev drevet af 13 landbrugere.

Går man 400 år tilbage i tiden til forholdene under hertug Hans den Yngre, så var antallet af selvstændige landbrugsejendomme væsentligt større end i dag. Dertil kommer, at den enkelte familie tidligere omfattede langt flere personer. For 400 år siden levede flere hundrede personer af den samme jord, som 13 landbrug driver i dag.

Lige indenfor dæmningen ligger et lille stråtækt træhus på nordbredden. Der er tale om en jagthytte, der hører til ejendommen. Hytten lå her allerede i 1930'erne.

KILDER

Anonym: Kær Vestermark Øvelsesplads. Drifts- og Plejeplan 2005-2019. Udgivet af Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Hærens Operative Kommando 2004.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 24. juli 2005.

Solvang, Gunnar: Husmandsliv under afvikling. Fra Als og Sundeved – bind 77. Landbohistorisk Selskab & Historisk samfund for Als og Sundeved 1999.

Trap, J.P.: Kongeriget Danmark. IX. Bind. Fjerde omarbejdede udgave. G.E.C. Gads Forlag 1930.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Kær Vig, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 103 fuglearter (og racer), som er registreret fra **Kær Vig**, pr. 1. juni 2010. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Lappedykker	(35/129)
Toppet Lappedykker	(65/155)
Gråstrubet Lappedykker	(16/27)
Skarv	(14/18)
Fiskehejre	(54/172)
Knopsvane	(99/204)
Blisgås	(1/7)
Grågås	(34/376)
Canadagås	(1/2)
Gravand	(43/110)
Pibeand	(2/13)
Knarand	(4/13)
Krikand	(3/4)
Gråand	(111/1194)
Atlingand	(2/2)
Skeand	(5/11)
Taffeland	(31/794)
Troldand	(133/5775)
Ederfugl	(1/10)
Hvinand	(10/46)
Lille Skallesluger	(2/3)
Toppet Skallesluger	(8/15)
Stor Skallesluger	(18/61)
Havørn	(1/1)
Rørhøg	(49/74)

Blå Kærhøg	(2/2)
Hedehøg	(1/1)
Spurvehøg	(6/9)
Musvåge	(40/63)
Tårnfalk	(10/13)
Fasan	(8/9)
Vandrikse	(7/10)
Grønbenet Rørhøne	(2/3)
Blishøne	(111/1421)
Trane	(1/1)
Strandskade	(3/6)
Vibe	(3/5)
Dobbeltbekkasin	(2/3)
Storspove	(2/4)
Hvidklire	(1/12)
Mudderklire	(2/5)
Sorthovedet Måge	(1/2)
Hættemåge	(9/77)
Stormmåge	(2/7)
Sølvmåge	(20/193)
Fjordterne	(1/1)
Ringdue	(11/87)
Gøg	(20/24)
Mursejler	(10/113)
Isfugl	(4/4)
Stor Flagspætte	(2/3)

Sanglærke	(1/2)
Digesvale	(2/4)
Landsvale	(26/542)
Bysvale	(9/94)
Hvid Vipstjert	(5/11)
Gærdesmutte	(13/26)
Jernspurv	(18/27)
Rødhals	(2/7)
Nattergal	(20/51)
Sydlig Nattergal	(4/4)
Rødstjert	(7/7)
Bynkefugl	(2/2)
Ringdrossel	(1/2)
Solsort	(17/73)
Sjagger	(3/270)
Sangdrossel	(7/125)
Vindrossel	(2/9)
Græshoppesanger	(10/10)
Sivsanger	(6/9)
Kærsanger	(9/25)
Rørsanger	(29/78)
Gulbug	(7/9)
Gærdesanger	(14/31)
Tornsanger	(10/24)
Havesanger	(6/9)
Munk	(17/66)

Gransanger	(29/80)
Løvsanger	(10/22)
Grå Fluesnapper	(2/2)
Broget Fluesnapper	(1/1)
Skægmejse	(4/20)
Halemejse	(5/31)
Halemejse, Nordlig	(1/2)
Blåmejse	(5/9)
Musvit	(11/24)
Korttået Træløber	(2/2)
Skovskade	(3/7)
Husskade	(3/3)
Allike	(1/70)
Råge	(1/90)
Sortkrage	(3/7)
Gråkrage	(7/13)
Ravn	(2/20)
Stær	(8/545)
Skovspurv	(1/1)
Bogfinke	(15/35)
Grønirisk	(7/22)
Stillits	(3/9)
Grønsisken	(2/82)
Dompap	(6/16)
Gulspurv	(21/71)
Rørspurv	(54/222)